

УДК 330:322.01

Суханова А.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Університету державної фіскальної служби України

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

INVESTMENT ACTIVITIES ENTERPRISES IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто стан іноземного інвестування в економіку України. З'ясовані сучасні перспективи і проблеми іноземного інвестування. Обґрунтована необхідність активізації інвестиційних процесів та надані практичні рекомендації щодо підвищення ефективності інвестування. Проаналізована роль інвестицій у подальшому розвитку економіки України. Визначено негативні тенденції щодо залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестори, індикатори оцінки, державне регулювання, державна підтримка, розвиток, законодавче забезпечення, стратегія інвестиційної діяльності.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено состояние иностранного инвестирования в экономику Украины. Выяснены современные перспективы и проблемы иностранного инвестирования. Обоснована необходимость активизации инвестиционных процессов и даны практические рекомендации по повышению эффективности инвестирования. Проанализирована роль инвестиций в дальнейшем развитии экономики Украины. Определены негативные тенденции относительно привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвесторы, индикаторы оценки, государственное регулирование, государственная поддержка, развитие, законодательное обеспечение, стратегия инвестиционной деятельности.

ANNOTATION

The article examines the state of foreign investment in Ukraine's economy. And analyzed current problems and prospects of foreign investment. The necessity of investment processes and provided practical recommendations for improving the efficiency of investment. The role of investment in the future economic development of Ukraine. Defined negative trends in foreign direct investment in Ukraine.

Key words: investments, investment, investors, measurement indicators, government regulation, government support, development, legislative support, the strategy of investment.

Постановка проблеми. Інтеграційні та глобалізаційні процеси, що спостерігаються у сучасному світовому господарстві, визначають виняткове значення інвестицій для становлення та розвитку вітчизняної економіки. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності на сучасному етапі є основою для розвитку економіки України, забезпечення можливості її інтеграції в європейський соціально-економічний простір, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Для підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств на державному рівні мають виконуватися такі важливі умови, як формування та реалізація виваженої інвестиційної політики, забезпечення сприятливого ділового клімату в країні, розвиток інвестиційного та інфраструк-

турного забезпечення інвестиційних процесів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел та останніх публікацій свідчить про те, що розробленню проблем інвестування приділяється дуже велика увага українськими і зарубіжними вченими, такими як О. Амоша, Г. Бірман, І. Бланк, В. Гриньова, Б. Губський, А. Загородній, В. Ковальов, М. Кондратьєв, М. Лапуста, Ю. Макогон, А. Маршалл, П. Перерва, В. Шапіро, У. Шарп, В. Шермет, О. Ястремська та інші.

Метою статті є висвітлення стану та перспектив здійснення іноземного інвестування у підприємницьку діяльність України в умовах глобалізації фінансово-економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне реформування економіки нашої країни, її структурне перетворення із забезпеченням якісного розвитку, оновлення ринкової та соціальної інфраструктури неможливі без відповідних капіталовкладень, тобто без належного інвестування. Чим воно активніше, тим швидшими є темпи відтворення та ефективних ринкових перетворень. Серед усіх суб'єктів інвестиційної діяльності особливо виділяється держава. Вона є суб'єктом через свої інститути, господарські товариства та корпорації. Держава може брати участь як через державний сектор економіки, так і через органи влади, інститути, які регулюють інвестиційну діяльність.

За даними Держстату у січні-червні 2016 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2859,1 млн. дол. США та вилучено 330,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у січні-червні 2015 року – 1042,4 млн. дол. США та 351,3 млн. дол. США відповідно [1].

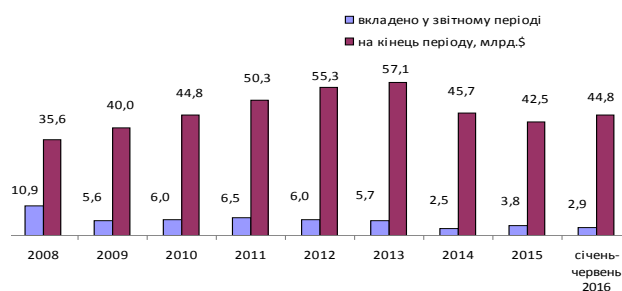

Рис.1. Обсяг прямих іноземних інвестицій 2008–2016 рр., млрд. доларів США [1]

Обсяг залучених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 1 липня 2016 року становив 44 790,7 млн. дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинуті сфери економічної діяльності. На підприємствах промисловості зосереджено 29,6% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 29,4% [1].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,5% загального обсягу прямих інвестицій, входять Кіпр – 11 091,7 млн. дол. США, Нідерланди – 5769,0 млн. дол. США, Німеччина – 5447,4 млн. дол. США, Російська Федерація – 4740,4 млн. дол. США, Австрія – 2629,8 млн. дол. США, Велика Британія – 1969,0 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 1719,5 млн. дол. США, Франція – 1526,0 млн. дол. США, Швейцарія – 1476,5 млн. дол. США та Італія – 964,9 млн. дол. США [1].

До десяти регіонів (Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей) та до м. Київ надійшло найбільше всього інвестицій – 94,1% всіх залучених прямих іноземних інвестицій.

Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій у регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їхньому розвитку.

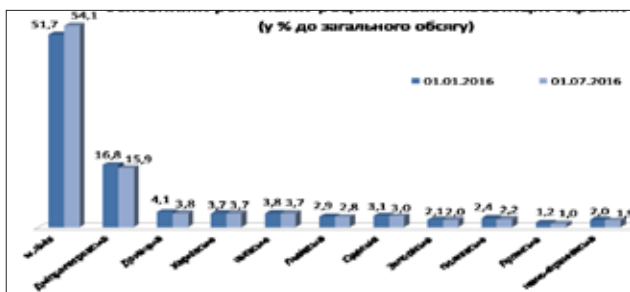

Рис. 2. Розподіл залучених прямих іноземних інвестицій за основними регіонами – реципієнтами інвестицій України [1]

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-червні 2016 року становлять 119,8 млрд. грн.

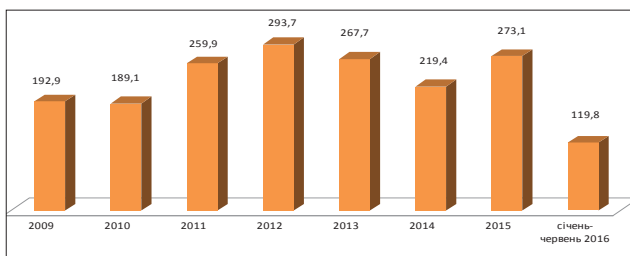

Рис. 3. Капітальні інвестиції за 2009–2016 роки, млрд. грн. [1]

Провідними сферами економічної діяльності за обсягами залучення капітальних інвестицій у січні-червні 2016 року залишаються промисловість – 33,4%, будівництво – 13,7%, сільське, лісове та рибне господарство – 14,5%, інформація та телекомунікації – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 10,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,8%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 2,3%.

Рис. 4. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності (у% до загального обсягу) [1]

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-червні 2016 року освоєно 72,2% капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 8,1%.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 3,9% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 3,7% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 10,0%. Інші джерела фінансування становлять 2,1%.

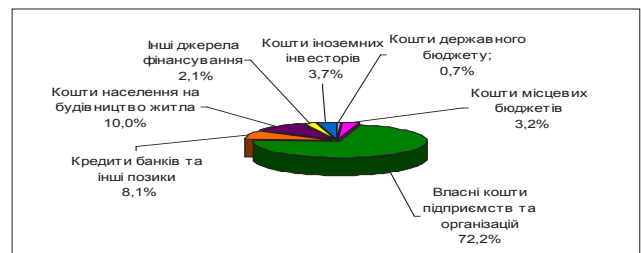

Рис. 5. Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування, % [1]

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не перебуває осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство, і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Запропоновані зміни дадуть змогу значно покращити позицію України в рейтингу та зайняти 14 місце у 2017 році [2].

1. Загальний ефект від запропонованих змін у рамках підвищення рейтингу Doing Business 2017 становитиме близько 20–30 млрд. грн.

2. Імплементация ініціатив матиме значний вплив на скорочення корупційних потоків у різних секторах (наприклад, у розрізі галузі будівництва очікується зменшення корупції на ~4–6 млрд. грн.

3. Внесення запропонованих змін сприятиме досягненню провідних позицій за деякими індикаторами; так, за індикатором «Забезпечення виконання контрактів» прогнозується зайняти 1 місце у рейтингу 2017 року.

4. Очікується значне полегшення реєстрації підприємств завдяки скасуванню таких процедур, як відкриття рахунку в фінансовій установі, банку та реєстрація платником ПДВ.

5. Розроблені законопроекти в загальному ефекті не передбачають змін до індикаторів «Міжнародна торгівля» та «Отримання кредитів», тобто запропоновані зміни сприятимуть покращенню 8 з 10 індикаторів рейтингу.

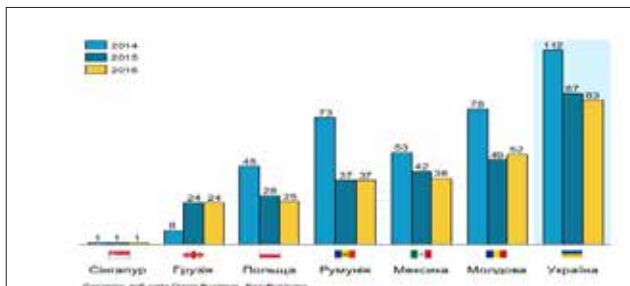

Рис. 6. Позиція України в рейтингу Doing Business, 2014–2016 рр. [3]

Аналізуючи дані рис. 6, можна сказати, що лідером залишається Сінгапур, займаючи перше місце у світовому рейтингу.

За останні три роки (2014–2016 рр.) Україна покращила свої позиції на 29 пунктів, досягнувши 83 місця в рейтингу 2016 року. Порівняно з іншими країнами-сусідами Україна залишається досить зарегульованою у сфері ведення бізнесу. Так, у 2016 році Польща зайняла 25 місце у рейтингу, а Молдова – 52, що свідчить про спрощені умови ведення підприємницької діяльності в цих країнах. Але все ж такі лідером залишається Сінгапур.

Рис. 7. Прогнозовані результати України в рейтингу Doing Business 2017 у разі прийняття всіх законопроектів [3]

Впровадження запропонованого комплексу заходів дасть змогу досягти загального еконо-

Рис. 8. Загальний ефект від запропонованих змін у рамках підвищення рейтингу Doing Business становитиме близько 20–30 млрд. грн. [2]

мічного ефекту у розмірі ~ 10–15 млрд. грн. Зменшення корупційних потоків становить близько 6–10 млрд. грн. Реалізація ініціатив за всіма індикаторами, що входять у рейтинг, сприятиме залученню сумарних додаткових інвестицій в економіку обсягом близько 3–5 млрд. грн.

Низка позитивних кроків в удосконаленні правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату і формування основних збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [5]:

1. Сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано однакові умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з понад 70 країнами світу.

Також здійснюються кроки, що сприятимуть стабільному розвитку економіки України та активізації інвестиційної діяльності.

У напрямі захисту прав інвесторів у рамках виконання Плану дій щодо поглиблення співробітництва між Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Урядом України, розробленого з метою реалізації заходів, передбачених Меморандумом про взаєморозуміння між Організацією економічного співробітництва та розвитку й Урядом України щодо поглиблення співробітництва від 7 жовтня 2014 р., здійснено заходи щодо приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства (далі – Декларація ОЕСР) – проведено консультації з Міністерством закордонних справ України та Міністерством юстиції України щодо заходів, які необхідно здійснити в аспекті приєднання України до Декларації.

Після приєднання до Декларації України надається право отримати статус [4]:

- асоційованого члена в Інвестиційному Комітеті ОЕСР (у роботі, пов'язаній з Декларацією);
- асоційованого члена у Робочій групі ОЕСР з питань відповідальної бізнес-поведінки;
- асоційованого члена у Проекті ОЕСР щодо свободи інвестування;
- учасника у спеціальних зустрічах Робочої групи ОЕСР із питань міжнародної інвестиційної статистики.

Проводиться робота в напрямі розвитку державно-приватного партнерства, а саме [5]:

- створено більш ефективні механізми для співробітництва між державою і територіальними громадами (державними партнерами) та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства (Верховною Радою України 24 листопада 2015 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні»);

– впроваджено міжнародну практику підготовки проектів державно-приватного партнерства в частині визначення механізмів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами (постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 713 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232»);

– з метою спрощення Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства» (Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 2 вересня 2015 р. № 746 «Про внесення змін до Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства»).

Здійснюються заходи щодо вдосконалення системи управління державними інвестиціями (капітальні інвестиції) [5]: за результатами відбору державних інвестиційних проектів Міжвідомчою комісією з питань державних інвестиційних проектів відібрано 10 проектів, які включено до державного бюджету на 2016 рік із відповідним їх фінансуванням. У Мінекономрозвитку починаючи з кінця 2015 року проводиться робота з головними розпорядниками коштів державного бюджету щодо підготовки та подання державних інвестиційних проектів з метою забезпечення їх реалізації у 2017 році.

Здійснюються заходи в напрямі розвитку інвестиційної інфраструктури, а саме:

- продовжується робота з реалізації Закону України «Про індустріальні парки», яким передбачено державну підтримку облаштування індустріальних парків;

- проводиться робота щодо забезпечення методологічної та інформаційної підтримки суб'єктів індустріальних парків, сприяння в отриманні ними державної підтримки відповідно до законодавства, а також у залученні інвестицій для їхнього облаштування та функціонування.

Сьогодні в Реєстр індустріальних парків вже входять 14 таких парків. Ще 7 індустріальних парків створено і знаходяться у процесі підготовки документів, необхідних для включення їх у вказаний Реєстр [6].

У 2016 році міськрадою м. Шостка подано та прийнято Мінрегіонбудом заявку на фінансування робіт щодо облаштування індустріального парку «Шостка» за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Також із 2002 року в смт. Малинівка Чугувського району Харківської області функціонує приватний індустріальний парк «Малинівка», а з 2010 року на території підприємства ПрАТ «Камвольно-суконна компанія «Чексіл» – індустріальний парк «Чексіл». У м. Суми на території Сумської камвольно-прядильної фабрики (виробничі потужності якої збережені та використовуються одним із учасників парку) створений і функціонує індустріальний парк «Патріот». 17 червня 2016 року у Херсоні презентовано індустріальний парк «Kherson Industrial Park» (утворений на базі ТОВ «Укрсілгоспмаш»)[6].

Нормами Митного кодексу України (стаття 287) передбачено звільнення від сплати ввізного мита товарів, які ввозяться іноземними інвесторами на строк не менше трьох років з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів) або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями.

Розмитнення таких товарів здійснюється у першочерговому порядку.

Започатковано на постійній основі діалог із бізнесом для врегулювання проблемних питань з інвесторами – щоквартальні робочі зустрічі за участю представників міністерств та бізнесу.

Крім того, з метою пошуку дієвого механізму залучення іноземних інвестицій в Україну, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами здійснюються заходи щодо створення Офісу із залучення інвестицій і супроводження інвесторів. Офіс буде створено при Кабінеті Міністрів України, він буде працювати як координаційний механізм.

Організаційну та фінансову підтримку створення та функціонування Офісу забезпечить організація Western NIS Enterprise Fund.

Висновки. Для зростання обсягів іноземних інвестицій доцільною може бути реалізація таких заходів, як:

– створення спеціального дорадчого органу (в рамках спільних комітетів, які будуть створені відповідно до умов угоди між Україною та ЄС щодо асоціації та ЗВТ), який відповідатиме за координацію та розвиток інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС;

– створення в Україні інституції, яка б опікувалася досудовим (чи позасудовим) захистом інтересів іноземних інвесторів з урахуванням міжнародних стандартів та ділової етики;

– спрощення процедур із регламентації відносин держави і підприємців у сфері залучення іноземних інвестицій;

– впровадження надійної законодавчої системи страхування та перестрахування інвестиційних ризиків, заснування за участі держави страхової компанії і забезпечення її виходу на міжнародні страхові ринки;

– надання іноземному інвесторові права оренди на земельну ділянку для розміщення підприємства з іноземним капіталом на вигідний для нього термін; – створення нормативно-правової бази з питань врегулювання відносин щодо залучення іноземних інвестицій для розроблення родовищ корисних копалин;

– забезпечення реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності у вільних економічних зонах та територіях;

– залучення в інвестиційну сферу заощаджень іноземних громадян із використанням гарантійних механізмів їх повернення;

– створення системи гарантій стабільності для забезпечення довготермінового фінансування інвестиційних проектів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] / Офіційна інтернет-сторінка урядового порталу. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>.
2. Easy Business [Електронний ресурс] / Офіційна інтернет-сторінка урядового порталу. – Режим доступу: <http://www.easybusiness.in.ua>.
3. Doing Business [Електронний ресурс] / Офіційна інтернет-сторінка урядового порталу. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/zd/ivu/ivu_u/ivu0115.html.
6. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>.